

education

Department:
Education
North West Provincial Government
REPUBLIC OF SOUTH AFRICA

PROVINSIALE ASSESSERING

GRAAD 11

**EKONOMIE V1
NOVEMBER 2024
NASIENRIGLYNE**

PUNTE: 150

Hierdie nasienriglyne bestaan uit 23 bladsye.

AFDELING A (VERPLIGTEND)**VRAAG 1****30 PUNTE – 20 MINUTE****1.1 MEERVOUDIGE KEUSE**

- 1.1.1 D/ Reële lone ✓✓
- 1.1.2 D/ Bruto binnelandse produk ✓✓
- 1.1.3 A/ Markdoeltreffendheid ✓✓
- 1.1.4 B/ Suid-Afrika se gemengde ekonomie ✓✓
- 1.1.5 C/ Primêre sektor ✓✓
- 1.1.6 C/ Rykdom ✓✓
- 1.1.7 A/ Hoë lewenstandaard ✓✓
- 1.1.8 B/ Terugkoopkoers ✓✓ (8 x 2) (16)

1.2 PAS ITEMS

- 1.2.1 H/ Die bedrag wat die produsent betaal as 'n prys vir die lening wat ontvang word vir die aankoop van kapitaalgoedere ✓
- 1.2.2 F/ Die geld wat deur alle sektore van die ekonomie bestee word en bymekaar getel is.
- 1.2.3 I/ Die ekonomiese stelsel wat gebaseer is op private eienaarskap en winsmotief. ✓
- 1.2.4 A/ Aktiwiteite soos uitgrawings vir bousand, oopgroefmynbou, ens. ✓
- 1.2.5 B/ Boerdery praktyke, die bewerking van die grond vir die verbouing van gewasse en die grootmaak van diere om voedsel, wol en ander produkte te verskaf. ✓
- 1.2.6 G/ Dit is die wiskundige voorstelling van ongelykheid in 'n samelewing. ✓
- 1.2.7 C/ Dit is bedoel om onderwys en opleiding in Suid-Afrika radikaal te transformeer deur beide die kwaliteit en kwantiteit van opleiding te verbeter. ✓
- 1.2.8 D/ Fokus op staatsbesteding en belasting om totale vraag te stimuleer of te verminder. ✓ (8 x 1) (8)

1.3 GEE DIE TERM

1.3.1 Bruto Nasionale Inkomste✓

1.3.2 Private Openbare Vennootskap✓

1.3.3 Tersiêre sektor✓

1.3.4 Kommunikasie/Kommunikasie-infrastruktuur✓

1.3.5 Grondrestitusie✓

1.3.6 Deregulering✓

(6 x 1) (6)

TOTAAL AFDELING A: 30

AFDELING B

Beantwoord enige TWEE van die drie vrae in hierdie afdeling in die ANTWOORDEBOEK.

VRAAG 2: MAKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE**

2.1 Beantwoord die volgende vrae

2.1.1 **Noem enige TWEE voorbeelde van belasting op produkte.**

- Belasting op toegevoegde waarde (BTW)✓
- Aksynsbelasting/Sondebelasting/Brandstofheffing✓
- Doeaneregte/Ad valorem-tarief/Spesifieke tarief✓
- Omgewingsheffings/Plastieksakheffing/Koolstofbelasting /✓
- Gesondheidsbevorderingsheffing / Suikerbelasting✓
- Hereregtebelasting✓
- Sekuriteite-oordragbelasting✓
- Padongelukkefondsheffing✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord) (2 x 1) (2)

2.1.2 **Hoe verdien die primêre sektor buitelandse valuta vir die Suid Afrikaanse ekonomie?**

Suid-Afrika se uitvoere sluit 'n verskeidenheid minerale en landbouprodukte in en hierdie uitvoere verdien geld uit die buiteland.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (1 x 2) (2)

2.2 DATARESPONS

2.2.1 **Identifiseer die tipe ekonomiese stelsel in die spotprent hierbo.**

Sosialisme/Sentraal beplan✓ (1)

2.2.2 **Noem EEN van die kenmerke van 'n markeconomie.**

- Huishoudings besit produksiefaktore✓
- Gedesentraliseerde besluitneming✓
- Daar is 'n element van eiebelang✓
- Pryse word deur markkragte bepaal.✓ (1)

2.2.3 **Beskryf kortliks die term ekonomiese stelsel.**

Ekonomiese stelsel is die meganismes wat gevolg word in die toewysing van hulpbronne, produksie en verspreiding van goedere en dienste. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (2)

2.2.4 Verduidelik kollektiewe ekonomiese doelwitte as 'n kenmerk van 'n sentraal beplande ekonomie.

- Alle ekonomiese besluite wat deur die regering geneem word, is daarop gemik om die gemeenskap in die algemeen te bevoordeel. ✓✓
- Goedere wat geproduseer word, is dié wat die regering as geskik beskou om die algemene welsyn van die samelewing te verhoog. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2)

2.2.5 Hoe beïnvloed die gebrek aan vryheid van keuse huishoudings, die verbruikers van goedere en dienste, negatief?

- Verbruikers kan nie by verkopers koop wat goedere teen 'n laer prys aanbied wanneer hulle nie vryheid van keuse het nie. ✓✓
- 'n Gebrek aan keuse beteken dikwels minder mededinging tussen verskaffers, en dit kan lei tot hoër pryse en laer gehalte van goedere en dienste vir verbruikers. ✓✓
- Wanneer verbruikers nie die goedere en dienste kan kies wat hulle verkies nie, kan hul algehele tevredenheid en welstand afneem. ✓✓
- Die onvermoë om te kies kan ook lei tot verbruikersfrustrasies en hulpeloosheid, wat hul algehele lewenskwaliteit verlaag. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2 x 2)

(4)

2.3 DATARESPONS

2.3.1 Identifiseer die tipe Suid-Afrikaanse infrastruktuur in die uittreksel hierbo.

Energie-infrastruktuur ✓

(1)

2.3.2 Noem die staatsonderneming wat die hoofverskaffer van elektrisiteit in Suid-Afrika is.

ESKOM ✓

(1)

2.3.3 Beskryf kortliks die term *infrastruktuur*.

Die basiese fasiliteite en stelsels wat nodig is om die funksionering van die samelewing te ondersteun en om die ekonomie en die land te bestuur. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2)

2.3.4 Hoe beïnvloed die hoë verhoging in elektrisiteitstariewe die tersiêre sektor?

- Dit lei tot 'n afname in groot- en kleinhandelbedrywe namate die vervaardigingskoste toeneem. ✓✓
- Die koste om sake te doen vir nywerhede soos banke, versekeringsmaatskappye en eiendomsmaatskappye het toegeneem. ✓✓

- Die verskaffing van persoonlike dienste deur entrepreneurs soos haarkappers, skoonmaakmaatskappye, dokters, ens., word gedwing om hul koste van elektrisiteit te verhaal deur hul pryse te verhoog. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2)

2.3.5 **Verduidelik die voordele van belegging in elektriese verspreidingsinfrastruktuur op besighede.**

- Die beskikbaarheid van betroubare energie is belangrik vir die groei van 'n ekonomie aangesien sakebedrywighele nie versteur word nie. ✓✓
- Besighede gebruik gemoderniseerde toerusting om doeltreffend te werk waar elektrisiteit benodig word. ✓✓
- ESKOM is die hoofverskaffer van elektrisiteit in Suid-Afrika, en dit voer ook uit na die naderende lande wat buitelandse reserwes vir die land verdien. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2 x 2)

(4)

2.4 **Bespreek doeltreffendheid en groter ekonomiese groei as voordele van 'n markeconomie.**

Doeltreffendheid:

- Hulpbronne word meer doeltreffend toegewys namate ondernemings en individue op vraag- en aanbodseine reageer.
- Dit lei tot optimale produksie en verspreiding van goedere en dienste
- Dit is as gevolg van die bestaan van mededinging, verbruikersklagtes word vinnig hanteer en besighedsbestuurders is dadelik bewus van enige probleme.
- Mededinging moedig produsente aan om produkte van goeie gehalte teen laer koste te produseer.

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote opnoem van feite/voorbeelde)

Groter ekonomiese groei:

- Die markstelsel kan lei tot hoë vlakke van ekonomiese groei. ✓✓
- Dit is omdat besighede daarna streef om produksie te verhoog om maksimum winste te verkry. ✓✓
- Daar is geen beperking op die hoeveelheid goedere wat geproduseer moet word nie. ✓✓
- Buitelandse kapitaal vloei maklik na vrye ondernemingseconomie waar wisselkoers- en prysstabiliteit dikwels heers. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote opnoem van feite/voorbeelde)

(4 x 2)

(8)

2.5 Ontleed die Suid-Afrikaanse regering se gebruik van subsidies op produkte om bruto binnelandse besteding te verbeter?

- Subsidies op produkte kan help om die pryse van noodsaaklike voedselitems te verlaag en voedselsekerheid vir verbruikers te verbeter. ✓✓
- **Behuisingsubsidies:** Die regering verskaf behuisingsubsidies om lae-inkomste individue en gesinne te help om toegang tot bekostigbare behuising te verkry. ✓✓
- Hierdie subsidies kan gebruik word om huise te koop of te huur of om informele nedersettings op te gradeer. ✓✓
- **Onderwyssubsidies:** Subsidies is beskikbaar om die koste van onderwys vir studente uit benadeelde agtergronde te help verlig. ✓✓
- Dit sluit befondsing vir skoolgeld, handboeke en ander opvoedkundige hulpbronne in. ✓✓
- **Gesondheidsubsidies:** Die regering verskaf subsidies om gesondheidsorg meer bekostigbaar en toeganklik te maak. ✓✓
- Dit kan gesubsidieerde of gratis gesondheidsorgdienste, medikasie en mediese prosedures vir kwalifiserende individue insluit. ✓✓
- **Openbare Vervoer Subsidies:** Subsidies word aangebied om die koste van openbare vervoer vir pendelaars te verminder. ✓✓
- Dit help om vervoer meer bekostigbaar te maak vir lae-inkomste individue en moedig die gebruik van openbare vervoer aan. ✓✓
- **Voedsel- en Voedingsubsidies:** Programme soos skoolvoedingskemas en maatskaplike toelaes verskaf subsidies vir voedsel en voeding. ✓✓
- Hierdie inisiatiewe het ten doel om honger, wanvoeding en voedselonsekerheid onder kwesbare bevolkings aan te spreek. ✓✓
- **Energie Subsidies:** Subsidies word verskaf om die koste van elektrisiteit en ander energiebronne vir huishoudings te verminder. ✓✓
- Dit help verseker dat energie bekostigbaar bly, veral vir lae-inkomste verbruikers. ✓✓
- **Water en Sanitasie Subsidies:** Subsidies word verskaf om water- en sanitasiedienste meer bekostigbaar te maak, veral vir lae-inkomste huishoudings. ✓✓
- Dit help om toegang tot skoon water en behoorlike sanitasiegeriewe te verseker. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote opnoem van feite/voorbeelde)

(4 x 2)

(8)
[40]

VRAAG 3: MAKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE**

3.1 Beantwoord die volgende vrae

3.1.1 **Noem enige TWEE bronne van rykdom.**

- Erfenis✓
- Spaargeld✓
- Geskenke✓
- Waardering van bates✓
- Geluk/dobbel✓
- Winste en dividende✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (2 x 1) (2)

3.1.2 **Hoe beïnvloed gemeenskapsvaardigheidsontwikkeling die samelewing se lewenstandaard?**

Vaardigheidsontwikkeling verskaf ekonomiese bemagtiging vir die voorheen gemarginaliseerdes deur te verseker dat lede van die samelewing indiensneembaar is en hoër inkomste kan verdien om toegang tot meer behoeftes en begeertes te verkry.✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (1 x 2) (2)

3.2 **DATARESPONS**3.2.1 **Identifiseer die jaar en kwartaal met die hoogste groeikoers uit die grafiek hierbo.**

2022 K3✓ (1)

3.2.2 **Gee EEN voorbeeld van 'n beperking op ekonomiese groei.**

- Lae kapitaalbelegging✓
- Tekort aan geskoolde arbeid✓
- Onderontwikkelde finansiële markte✓
- Swak tegnologie✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (1)

3.2.3 **Beskryf kortliks die term *reële bruto binnelandse produk*.**

Reële bruto binnelandse produk is die waarde van alle finale goedere en dienste wat deur 'n ekonomie geproduseer word, aangepas vir inflasie of deflasie. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (2)

3.2.4 Hoe kan innovasie en tegnologiese verbeterings lei tot ekonomiese groei?

Nuwe en verbeterde masjinerie lei tot beter produksiemetodes lei dikwels tot verhoogde bruto binnelandse produk dus ekonomiese groei. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2)

3.2.5 Hoe het werkloosheid onder die jeug 'n negatiewe impak op ekonomiese groei?

- Werklose jeugdiges het minder besteebare inkomste, wat tot laer verbruikersbesteding lei en besighede en die algehele ekonomie raak. ✓✓
- Hoë koerse van jeugwerkloosheid kan lei tot 'n verlies aan vaardighede en werksondervindingsgeleenthede, wat dit moeiliker maak vir jongmense om in die toekoms werk te kry en die algehele produktiwiteit van die arbeidsmag te verminder. ✓✓
- Dit kan ook lei tot sosiale onrus en onstabiliteit in die vorm van betogings, wat investering kan voorkom en die ekonomie verder kan benadeel. ✓✓
- Die regering sal dalk meer aan maatskaplike welsynsprogramme moet bestee om werklose jeugdige te ondersteun en fondse van ander kritieke gebiede soos infrastruktuur en onderwys af te lei. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2 x 2)

(4)

3.3 DATARESPONS

3.3.1 Identifiseer 'n Suid-Afrikaanse beleid vir ekonomiese groei en ontwikkeling.

Nasionale Ontwikkelingsplan/NOP✓

(1)

3.3.2 Noem EEN konseptuele pilaar van die Nasionale Vaardighedsontwikkelingstrategie

- Insluiting✓
- Relevansie ✓
- Volhoubaarheid✓
- Kreatiwiteit✓
- Kwaliteit✓
- Hoeveelheid✓

(1)

3.3.3 Beskryf kortliks die term *armoede*.

toestand of toestand waarin 'n persoon of gemeenskap nie die finansiële hulpbronne en noodsaaklikhede vir 'n minimum lewenstandaard het nie / Die inkomstevlak uit indiensneming is so laag dat daar nie in basiese menslike behoeftes voorsien kan word nie. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2)

3.3.4 Verduidelik die rol van die staat in die implementering van die Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP).

- Die staat is verantwoordelik vir die bou van 'n bekwame staat deur instellings en infrastruktuur te skep wat die ekonomie en samelewing in staat stel om doeltreffend te funksioneer. ✓✓
- Die staat is verantwoordelik vir die verbetering van openbare dienslewering en om te verseker dat staatspersoneel op alle vlakke die nodige gesag, ervaring en ondersteuning het. ✓✓
- Doeltreffende leierskap en koördineringsprobleme proaktief aan te spreek om gladde implementering van die NOP te verseker. ✓✓
- Die staat bevorder groter aanspreeklikheid en openbare deelname wat behels dat die Parlement en Hoofstuk 9-instellings toesig uitoefen en die staatsampnare aanspreeklik hou. ✓✓
- Skep 'n meer inklusiewe ekonomie, die verbetering van onderwys en gesondheidsorg, en die aanspreek van historiese ongelykhede. ✓✓
- Die staat fokus op volhoubare ontwikkeling, wat die aanspreek van omgewingsuitdagings en die bevordering van groen energie-oplossings insluit. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2)

3.3.5 Hoe dra die NOP positief tot Suid-Afrika by?

- Die Nasionale Ontwikkelingsplan (NOP) het ten doel om verskeie sleuteluitdagings in Suid-Afrika aan te spreek, insluitend armoede, ongelykheid en werkloosheid. ✓✓
- Die NOP fokus op die skep van werk en die bevordering van ekonomiese groei deur die verbetering van vaardigheidsontwikkeling, die ondersteuning van klein besighede en die aanmoediging van private investering. ✓✓
- Om die onderwysstelsel te verbeter en beter opleidingsgeleenthede te bied, het die NOP ten doel om 'n meer geskoolde werksmag te bou, wat noodsaaklik is vir ekonomiese ontwikkeling. ✓✓
- Die plan bevat aansienlike beleggings in infrastruktuur, soos vervoer, energie en telekommunikasie, wat noodsaaklik is vir ekonomiese groei en die verbetering van die lewensgehalte. ✓✓
- Die NOP het ten doel om die gesondheidstelsel te verbeter en toegang tot maatskaplike dienste uit te brei, insluitend die implementering van die Nasionale Gesondheidsversekering (NGV). ✓✓
- Deur inklusiewe ekonomiese groei te bevorder en die kapasiteit van die staat te verbeter, poog die NOP om ongelykheid te verminder en te verseker dat die voordele van groei meer regverdig gedeel word. ✓✓
- Dit beklemtoon die belangrikheid van volhoubare ontwikkeling, met die doel om ekonomiese groei met omgewingsbeskerming te balanseer. ✓✓
- Die NOP bied 'n omvattende raamwerk vir die aanspreek van Suid-Afrika se mees dringende uitdagings en die bou van 'n meer welvarende en regverdige samelewing. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(2 x 2)

(4)

3.4 Bespreek die belangrikheid van inheemse kennisstelsels in ekonomiese ontwikkeling.

- Inheemse kennis sluit dikwels volhoubare praktyke in wat oor geslagte heen verfynd is wat deurslaggewend is vir volhoubare landbou, bestuur van natuurlike hulpbronne en omgewingsbewing. ✓✓
- Tradisionele boerderytegnieke kan byvoorbeeld grondvrugbaarheid en biodiversiteit verbeter, wat lei tot meer veerkragtige landboustelsels. ✓✓
- IKS help om kulturele erfenis en identiteit te bewaar, wat aangewend kan word vir ekonomiese ontwikkeling deur toerisme, kunsvlyt en kultuurfeeste. ✓✓
- Dit bied nie net ekonomiese voordele nie, maar versterk ook gemeenskapsamehorigheid en -trots. ✓✓
- Tradisionele medisinale kennis kan bekostigbare gesondheidsorgoplossings bied, en plaaslike konstruksietegnieke kan meer geskik wees vir die omgewing en klimaat. ✓✓
- IKS kan innovasie inspireer deur tradisionele wysheid met moderne tegnologie te kombineer. ✓✓
- Hierdie hibriede benadering kan lei tot nuwe produkte en dienste wat beide kultureel relevant en ekonomies prakties is. ✓✓
- Deur IKS by ekonomiese beplanning in te sluit, kan gemeenskappe hul ekonomieë diversifiseer. ✓✓
- Dit verminder afhanklikheid van 'n enkele ekonomiese aktiwiteit en verhoog veerkragtigheid teen ekonomiese skokke. ✓✓
- IKS bemagtig plaaslike gemeenskappe deur hul kennis te waardeer en hulle by besluitnemingsprosesse te betrek. ✓✓
- Hierdie benadering kan lei tot meer inklusiewe en billike ekonomiese ontwikkeling. ✓✓
- Die integrasie van IKS in onderwysstelsels kan kurrikulums verryk en studente 'n breër begrip van hul erfenis en omgewing bied. ✓✓
- Dit kan 'n gevoel van verantwoordelikheid en innovasie onder die jonger geslag bevorder. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(Ken 'n maksimum van 4 punte toe vir blote opnoem van feite/voorbeelde)

(4 x 2) (8)

3.5 Evalueer Suid-Afrika se ekonomiese groeiprestasie.

Suid-Afrika se ekonomiese groeiprestasie was onlangs uitdagend omdat:

- Die land ervaar 'n gemengde prestasie oor sektore heen, wat bygedra het tot die algehele stadige groei.
- Produksiedalings in sektore insluitend die landbou, mynbou en vervoer het beteken dat groei effens swakker was die afgelope tyd.
- Landbou, bosbou en visvang het teenwind in die gesig gestaar, insluitend laer as verwagte reënval in sommige dele van die land, wat voedselproduksie beïnvloed.
- Swaar reën en vloede in KwaZulu-Natal het suikerrietproduksie verminder terwyl bek-en-klouseer skaap- en varkveisproduksie beïnvloed.
- Die ekonomie het minder as 1% groeikoers ervaar, wat 'n weerspieëling is van voortdurende stryd om momentum te kry.
- Die land se ekonomiese groei was nader aan resessievlakke, wat 'n bedreiging vir toekomstige potensiële groei is.
- Die land het die afgelope tyd geen beurtkrag ervaar nie, wat die elektrisiteit-, gas- en watervoorsieningsbedryf gehelp het.

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(Ken 'n maksimum van 4 punte toe vir blote opnoem van feite/voorbeelde)

(4 x 2)

(8)

[40]

VRAAG 4: MAKRO-EKONOMIE**40 PUNTE – 30 MINUTE**

4.1 Beantwoord die volgende vrae

4.1.1 **Noem enige TWEE nadele van 'n gemengde ekonomie.**

- Sosio-ekonomiese probleme bestaan steeds✓
- Staatsbesteding kan te hoog wees✓
- Privaat sektor idees kan bots met regeringsidees✓
- Onbillike markpraktyke✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (2 x 1) (2)

4.1.2 **Hoe kan direkte buitelandse investering (DBI) gebruik word om ekonomiese ontwikkeling te verhoog?**

DBI bring kapitaal in wat gebruik kan word om infrastruktuur te bou, besighede uit te brei en nuwe projekte te finansier. / DBI kan nuwe werkgeleenthede skep, beide direk in ondernemings in buitelandse besit en indirek deur verhoogde vraag na plaaslike verskaffers en dienste. / Multinasionale maatskappye verskaf dikwels opleiding en ontwikkelingsgeleenthede vir plaaslike werknemers, wat die algehele vaardigheidsvlak van die arbeidsmag kan verbeter.

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (1 x 2) (2)

4.2 **DATARESPONS**4.2.1 **Identifiseer die term wat verwys na die waardevermindering van vaste bates in die tabel hierbo.**

Verbruik van vaste kapitaal✓ (1)

4.2.2 **Noem EEN ander metode wat gebruik word om die nasionale rekening te meet.**

- Produksie metode ✓
- Inkomste metode✓
- Uitgawe metode✓

(1)

4.2.3 **Beskryf kortliks die term *faktorkoste*.**

Die totale koste van produksiefaktore wat gebruik word om bepaalde goedere en dienste te produseer (huur, lone/salarisse, huur, wins).✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (2)

4.2.4 **Verduidelik die impak van belasting op produksie op markpryse vir verbruikers.**

- Belasting op produksie verhoog produksiekoste, wat lei tot 'n afname in aanbod en 'n styging in die markprys.✓✓
- Verbruikers betaal hoër pryse vir die goedere, wat tipies lei tot 'n afname in die hoeveelheid wat deur verbruikers gevra word. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde) (2)

4.2.5 Bereken die bruto toegevoegde waarde teen basiese pryse (B). Toon ALLE berekeninge.

$$\begin{array}{r}
 = \quad 6\,459\,696 \checkmark \\
 + \quad 119\,589 \checkmark \\
 - \quad 24\,036 \checkmark \\
 = \quad \underline{6\,555\,249} \checkmark
 \end{array}
 \qquad (4)$$

4.3 DATARESPONS

4.3.1 Identifiseer 'n metode van inkomste-herverdeling uit die inligting hierbo.

Welvaartbelasting ✓✓ (1)

4.3.2 Gee EEN voorbeeld van die Suid-Afrikaanse regering se kontantvoordele van die samelewing aan sy arm lede.

- Ouderdomspensioene ✓
- ongeskiktheidstoelaes ✓
- kinderondersteuningstoelaes ✓
- Werkloosheidsversekering ✓ (1)

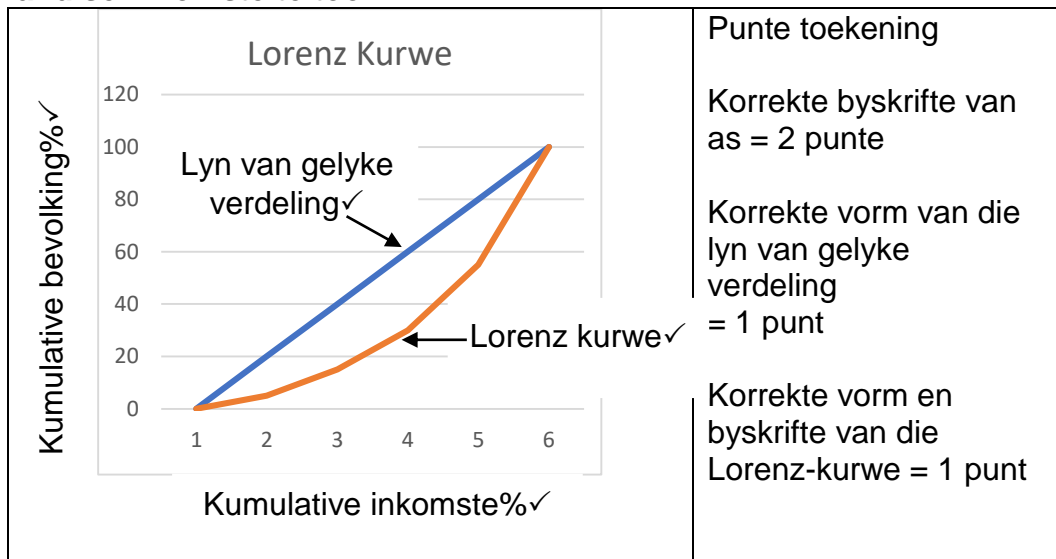
4.3.3 Beskryf kortliks die term progressiewe *persoonlike inkomstebelasting*.

'n Progressiewe persoonlike inkomstebelasting is 'n belastingstelsel waar die belastingkoers toeneem soos die belasbare inkomste van 'n individu toeneem. / Dit beteken dat mense met hoër inkomste 'n hoër persentasie van hul inkomste aan belasting betaal in vergelyking met diegene met 'n laer inkomste. ✓✓ (2)

4.3.4 Verduidelik hoe minimum lone gebruik word as 'n metode vir die herverdeling van inkomste en rykdom.

- Deur 'n minimum loon vas te stel, verseker regerings dat selfs die laags besoldigde werkers 'n sekere bedrag verdien wat bedoel is om mense uit armoede te help lig en die inkomstegaping tussen lae-en hoërloon werkers te verminder. ✓✓
 - Wanneer lae-inkomste werkers meer verdien, is hulle geneig om meer aan goedere en dienste te bestee en hierdie verhoogde besteding kan die ekonomie stimuleer en meer werk skep, wat die algehele ekonomiese omgewing bevoordeel. ✓✓ (2)
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

4.3.5 Teken 'n korrek benoemde grafiek om die tipiese verspreiding van 'n land se inkomste te toon.

4.4 Onderskei tussen ekonomiese groei en ekonomiese ontwikkeling.

- Ekonomiese groei is 'n toename in die produksievermoë van 'n land, terwyl ekonomiese ontwikkeling verwys na 'n verbetering in die lewenskwaliteit van die meerderheid mense in 'n land oor 'n tydperk. ✓✓
- Ekonomiese groei word gemeet as 'n persentasie verandering in reële bruto binnelandse produksie van 'n land, terwyl ontwikkeling gemeet word deur die reële BBP per capita-inkomste te gebruik. ✓✓
- Groeimeting is kwantitatief en gebruik aanwysers soos BBP en BNP, terwyl ekonomiese ontwikkeling beide kwantitatief en kwalitatief is, deur aanwysers soos die Menslike Ontwikkelingsindeks (MOI), geletterheidsyfers, lewensverwagting en toegang tot gesondheidsorg te gebruik. ✓✓
- Soms gee ekonomiese groei nie aanleiding tot ekonomiese ontwikkeling nie as gevolg van bevolkingsgroeikoers wat hoër is (as ekonomiese groeikoers)
- Dit beteken vir ekonomiese ontwikkeling om plaas te vind, ekonomiese groeikoers moet hoër as bevolkingsgroeikoers wees. ✓✓
- Ekonomiese groei is gemoeid met die totale waarde van goedere en dienste wat in 'n land geproduseer word, terwyl ontwikkeling gemoeid is met faktore wat die vlak van lewenstandaard toon, naamlik onderwys, gesondheid, werkskepping. ✓✓
- Ekonomiese groei vind plaas wanneer daar 'n toename in die beskikbaarheid en gebruik van hulpbronne is, terwyl ekonomiese ontwikkeling plaasvind wanneer die groeikoers hoër is as die land se bevolkingsgroeikoers. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(4 x 2)

(8)

OF

EKONOMIESE GROEI

- 'n Toename in die produksievermoë van 'n land oor 'n tydperk. ✓
- Dit word gemeet as 'n persentasie verandering in die werklike bruto binnelandse produksie van 'n land. ✓
- Die meting daarvan is slegs kwantitatief en gebruik aanwysers soos BBP, BNP en inkomste per capita. ✓
- Ekonomiese groei is gemoeid met die waarde van goedere en dienste wat in 'n land geproduseer word. ✓
- Vir ekonomiese groei om plaas te vind, moet daar 'n toename in die beskikbaarheid en gebruik van produksiefaktore wees. ✓

EKONOMIESE ONTWIKKELING

- Dit is 'n verbetering in die lewenskwaliteit van die meerderheid mense in 'n land oor 'n tydperk. ✓
- Dit word gemeet aan reële BBP per capita-inkomste. ✓
- Die meting daarvan is beide kwantitatief en kwalitatief, met behulp van aanwysers soos die Menslike Ontwikkelingsindeks (HDI), geletterdheidsyfers, lewensverwagting en toegang tot gesondheidsorg. ✓
- Dit is gemoeid met faktore wat die vlak van lewenstandaard toon, naamlik onderwys, gesondheid, werkskepping. ✓
- Vir ekonomiese ontwikkeling om plaas te vind, moet ekonomiese groeikoers hoër wees as die bevolkingsgroeikoers. ✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(4 x 2)

(8)

NB: Indien kandidate die tweede metode vir differensiasie gebruik, ken punte toe volgens die opeenvolgende aanbieding van feite oor beide ekonomiese groei en ontwikkeling. Bv. Punt een onder ekonomiese groei moet verband hou met punt een onder ekonomiese ontwikkeling. Indien daar geen korrelasie is nie, kan een subopskrif tot 'n maksimum van 4 punte nagesien word. Bykomende punte kan slegs toegeken word waar daar korrelasie is.

4.5 Hoe bevoordeel die beskikbaarheid van spoorvervoer arm Suid-Afrikaanse pendelaars?

- Spoorvervoer is oor die algemeen meer bekostigbaar in vergelyking met ander vorme van vervoer soos taxi's of busse. ✓✓
 - Dit is veral belangrik vir lae-inkomste-pendelaars wat kostedoeltreffende reisopsies benodig. ✓✓
 - Treine kan 'n groot aantal passasiers op een slag vervoer, wat dit 'n doeltreffende manier van vervoer vir digbevolkte gebiede maak. ✓✓
 - Dit help om opeenhoping op die paaie te verminder en bied 'n betroubare manier van pendel. ✓✓
 - Spoornetwerke verbind dikwels verskeie dele van stede en dorpe, wat dit makliker maak vir pendelaars om hul bestemmings te bereik sonder dat verskeie oorplasings nodig is. ✓✓
 - Dit is veral voordelig vir diegene wat in afgeleë of onderbediende gebiede woon. ✓✓
 - Treine is oor die algemeen meer omgewingsvriendelik in vergelyking met motors en busse, aangesien hulle minder uitlaatgasse per passasier produseer. ✓✓
 - Dit dra by tot 'n skoner omgewing, wat almal bevoordeel, insluitend lae-inkomste gemeenskappe. ✓✓
 - Spoorvervoer word dikwels as veiliger as padvervoer beskou, met minder ongelukke en voorvalle. ✓✓
 - Dit bied 'n veiliger reisopsie vir pendelaars. ✓✓
- (Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoorde)

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote opnoem van feite/voorbeelde)

(4 x 2)

(8)

[40]

TOTAAL AFDELING B:

80

AFDELING C**VRAAG 5: MAKRO-EKONOMIE****40 PUNTE – 40 MINUTE**

**Bespreek in detail natuurlike hulpbronne as 'n produksiefaktor.
Hoe suksesvol was die regering in die beskerming van die land se natuurlike hulpbronne?**

INLEIDING

Produksiefaktore is hulpbronne (insette) wat gebruik word om goedere en dienste te produseer. / Natuurlike hulpbronne is insette wat in 'n natuurlike toestand voorkom en in die produksieproses gebruik word. ✓✓

LIGGAAM:HOOFDEEL**KENMERKE VAN NATUURLIKE HULPBRONNE****Geskenke van die natuur** ✓

- Natuurlike hulpbronne word deur die natuur verskaf en geen mens kan dit maak nie. ✓✓
- Hulle word soms land genoem omdat hulle op land (aarde) gevind word. ✓✓
- Om dit in ekonomiese aktiwiteite te gebruik, moet hulle uitgegrawe word (minerale), hulle (plante) kweek en hulle (water) oes. ✓✓

Voorraad is beperk ✓

- Die hoeveelheid natuurlike hulpbronne is vasgestel aan wat die natuur verskaf het. ✓✓
- Dit is hoofsaaklik onmoontlik om die aanbod van die meerderheid natuurlike hulpbronne te verhoog. ✓✓
- Hulle is gewoonlik skaars as hul menslike vraag na hulle, daarom kan hulle uitgeput wees. ✓✓
- Sommige natuurlike hulpbronne kan vermeerder word, maar dit gebeur oor 'n lang tydperk ✓✓ bv. bome neem baie jare om in bos te groei. ✓

Ongelyke verspreiding ✓

- Natuurlike hulpbronne is oneweredig oor die aarde versprei aangesien sommige lande meer natuurlike hulpbronne het as ander. ✓✓
- Suid-Afrika het 'n groter aanbod van verskeidenheid minerale terwyl dit nie ander hulpbronne soos olie het nie. ✓✓
- Die kwaliteit van natuurlike hulpbronne kan ook van een streek tot 'n ander verskil. ✓✓

Natuurlike hulpbronne moet verwerk word ✓

- Die meeste natuurlike hulpbronne kan nie in hul natuurlike toestand gebruik word nie. ✓✓
- Produsente moet arbeid en kapitaal gebruik om natuurlike hulpbronne te verwerk. ✓✓
- Dit beteken natuurlike hulpbronne word as grondstof in produksie gebruik. ✓✓
- Daarom is lande met geskoolde arbeid en goeie kapitaal in staat om natuurlike hulpbronne meer doeltreffend in voltooide goedere te verander. ✓✓

Hulle is óf hernubaar óf nie-hernubaar ✓

- Hernubare natuurlike hulpbronne is dié wat vervang kan word wanneer dit uitgeput is. ✓✓
- Bome kan byvoorbeeld gekweek word om bos te vervang wat verlore gaan as gevolg van ontbossing. ✓✓
- Nie-hernubare natuurlike hulpbronne is nie vervangbaar wanneer dit uitgeput is nie ✓✓bv minerale. ✓

EKONOMIESE BELANG VAN NATUURLIKE HULPBRONNE

Produksie van klaar goed ✓

- Hulle word as grondstowwe gebruik wat tot voltooide produkte verwerk word. ✓✓
- Daarom kan produksie van goedere nie sonder natuurlike hulpbronne plaasvind nie. ✓✓
- Byvoorbeeld, om televisie te vervaardig word 35 verskillende minerale as grondstof benodig. ✓
- Elektrisiteit wat uit natuurlike hulpbronne geproduseer word, is nodig sodat enige produksie kan plaasvind. ✓✓

Werk skepping ✓

- Baie werkseleenthede word geskep wanneer natuurlike hulpbronne ontgin of verwerk word tot visgoed. ✓✓
- Om byvoorbeeld goud te myn is arbeiders nodig en om die goud in juweliersware te verander word ander mense soos juweliersware-ontwerpers in diens geneem. ✓✓
- In Suid-Afrika gebruik mynbou en landbou dikwels ongeskoolde en halfgeskoolde arbeid. ✓✓
- Geskoolde arbeid word aangewend in die velde van geologie, ingenieurswese en opmeting wat belangrik is vir die ontginning van minerale. ✓✓

Uitvoer geleenthede ✓✓

- Die land verdien buitelandse valuta wanneer natuurlike hulpbronne uitgevoer word. ✓✓
- Suid-Afrika voer 'n verskeidenheid van sy minerale uit soos goud, diamant ens. ✓✓
- Dit dra positief by tot die land se nasionale inkomste. ✓✓

Hulle vorm die grondslag van produksie ✓

- Primêre sektor is gemoeid met ontginning en ontginning van natuurlike hulpbronne en word beskou as die ruggraat van produksie. ✓✓
- Dit is omdat produksie in sekondêre sektor grootliks afhang van die sukses van die primêre sektor. ✓✓

Verbeter die kwaliteit van menslike lewe ✓

- Natuurlike hulpbronne verbeter mense se lewens deur pragtige natuurskoon te verskaf ✓✓bv woude (God se venster), natuurlike parke (Kruger park) ens. ✓
- Soos mense vakansie hou, smelt hul spanning weg, aangesien die natuurlike hulpbronne soos oseane hulle toelaat om betrokke te raak by aktiwiteite wat dikwels tot ontspanning lei. ✓✓

VERGOEDING VAN NATUURLIKE HULPBRONNE

- Die betaling (vergoeding) vir natuurlike hulpbronne word huur genoem. ✓✓
 - Faktore wat die bedrag wat as huur betaal word bepaal, is:
 - **Toename in aanvraag**✓: Omdat die aanbod van natuurlike hulpbronne vas is, hang die huur wat verdien word slegs af van die vraag. ✓✓
 - Dit beteken as die vraag toeneem, sal die huur ook styg, terwyl 'n daling in vraag lei tot 'n afname in huur. ✓✓
 - **Kwaliteit van die natuurlike hulpbronne**✓: huur betaal vir vrugbare grond is dikwels hoër as die een vir onvrugbare grond. ✓✓
 - **Afstand (nabyheid) na markte**✓: die grond nader aan markte behaal dikwels 'n hoër huur as die een ver van die mark af. ✓✓
 - **'n Toename in bevolking**✓: hoë bevolkingstoename vraag na hulpbronne soos grond, daarom veroorsaak dit dat die huur hoog is. ✓
 - **Klimaat**✓: vir landbouprodukt behaal 'n grond in 'n gebied met goeie klimaat hoër rand as die grond in 'n gebied met 'n ongeskikte klimaat vir gewasse. ✓✓
(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)
- (Ken 'n maksimum van 8 punte toe vir blote lys van feite/voorbeelde) (Maks. 26)**

ADDISIONELE DEEL

Die Suid-Afrikaanse regering was suksesvol in sy pogings om die land se natuurlike hulpbronne te beskerm deur:

- implementering van verskeie wette en beleide gerig op omgewingsbeskerming, soos die Nasionale Omgewingsbestuurswet (NOBW) en die Nasionale Waterwet. ✓✓
- Hierdie wette verskaf 'n raamwerk vir volhoubare hulpbronbestuur en -bewing. ✓✓
- Die vestiging van nasionale parke en beskermde gebiede, wat 'n belangrike stap was. ✓✓
- Hierdie gebiede help om biodiversiteit te bewaar en ekosisteme te beskerm teen industriële en landbou-aktiwiteite. ✓✓
- Ontwikkelingsprogramme wat plaaslike gemeenskappe by bewaringspogings betrek, het belofte getoon. ✓✓
- Hierdie inisiatiewe beskerm nie net natuurlike hulpbronne nie, maar bied ook ekonomiese voordele aan plaaslike bevolkings. ✓✓

Die Suid-Afrikaanse regering was NIE suksesvol in sy pogings om die land se natuurlike hulpbronne te beskerm nie, want:

- Onwettige mynbou, stropery en houtkap hou steeds beduidende bedreigings vir natuurlike hulpbronne in. ✓✓
 - Industriële besoedeling, veral deur mynbou en vervaardiging, het gelei tot die agteruitgang van water en grondkwaliteit. ✓✓
 - Die impak van klimaatsverandering, soos droogtes en veranderende weerpatrone, het natuurlike hulpbronne verder onder druk geplaas. ✓✓
(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoord)
- (Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote lys van feite) (Maks. 10)**

SLOT

Om die beskerming van Suid-Afrika se natuurlike hulpbronne te verbeter, kan die regering verskeie strategieë oorweeg, soos die verhoging van die kapasiteit en hulpbronne vir omgewingstoepassingsagentskappe om onwettige aktiwiteite te bekamp, en kan 'n meer omvattende en doeltreffende benadering tot die beskerming van die land se natuurlike hulpbronne bou. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante slot)

(Maks.2)

[40]

VRAAG 6: EKONOMIESE STREWES**40 PUNTE – 40 MINUTE**

Bespreek in detail die funksies van die Suid-Afrikaanse Reserwebank as 'n sentrale bank.

(26)

Hoe suksesvol was die Suid-Afrikaanse Reserwebank om inflasie binne sy teikenband te hou?

(10)

INLEIDING

'n Sentrale bank is 'n finansiële instelling wat toesig hou oor die monetêre stelsel en beleid van 'n land of 'n groep lande. ✓✓

LIGGAAM:HOOFDEEL

Die Suid-Afrikaanse Reserwebank (SARB) speel 'n deurslaggewende rol in die land se ekonomie. Hier is sy hoof funksies:

Uitreikingsgeldeenheid (bank van uitreiking) ✓

- Die SARB is verantwoordelik vir die uitreiking en vernietiging van banknote en munte, om die integriteit van die nasionale geldeenheid te verseker. ✓✓
- Die SARB het die alleenreg om geld in Suid-Afrika uit te reik. ✓✓
- Die Suid-Afrikaanse Munt vervaardig munte en The South African Bank Note Company vervaardig banknote. ✓✓

Dit is die bankier van die kommersiële banke (tree op as bankiersbank) ✓

- Alle banke kry hul geld van die Reserwebank deur te onttrek uit hul saldo's wat deur die Reserwebank gehou word. ✓✓
- Die SARB verklaar en hou die minimum kontantreserwes wat alle kommersiële banke moet hou om solvent te bly. ✓✓
- In hul daaglikse bedrywighede aanvaar banke tjeks wat op ander banke getrek word. ✓✓

Bankier aan die regering ✓

- Die regering, verskillende departemente, provinsiale regerings en ondernemings in staatsbesit hou hul rekeninge by die Reserwebank. ✓✓
- Op plekke waar daar geen tak van die Reserwebank is nie, open die regering en staatsinstellings rekeninge by handelsbanke. ✓✓
- Die Reserwebank verskaf die bankdienste aan die regering wat die ander banke aan hul kliënte verskaf. ✓✓
- Die Reserwebank verskaf ook finansiële advies aan die regering en sy departement. ✓✓

Monetêre Beleid ✓

- Die SARB formuleer en implementeer monetêre beleid om prysstabiliteit te handhaaf. ✓✓
- Dit behels die bestuur van inflasie en die versekering van gebalanseerde en volhoubare ekonomiese groei. ✓✓

Finansiële stabiliteit ✓

- Die SARB werk om die stabiliteit van die finansiële stelsel te beskerm en te verbeter. ✓✓
- Dit identifiseer en versag sistemiese risiko's wat die finansiële stelsel kan ontwig. ✓✓

Omsigtigheidsregulering ✓

- Deur die Omsigtigheidsowerheid reguleer die SARB finansiële instellings en markinfrastruktuur om hul veiligheid en betroubaarheid te bevorder. ✓✓

Bestuur van buitelandse reserwes (bewaarder van buitelandse reserwes) ✓

- Dit bestuur Suid-Afrika se goud- en buitelandse valuta-reserwes, wat help om die nasionale geldeenheid te stabiliseer en internasionale handel te bestuur. ✓✓

Nasionale Betaalstelsel ✓

- Die SARB verseker die veiligheid en betroubaarheid van die nasionale betalingstelsel, wat noodsaaklik is vir die funksionering van die finansiële stelsel. ✓✓

Finansiële toesig ✓

- Dit reguleer oorgrenstransaksies om die misbruik van die finansiële stelsel te voorkom en ondersteun die regulering van finansiële instellings. ✓✓

Uitlener van laaste uitweg ✓✓

- In tye van finansiële krisis verskaf die SARB noodfinansiering aan finansiële instellings om te keer dat hulle in duie stort. ✓✓

Ekonomiese Navorsing en Statistiek ✓

- Die SARB doen navorsing en verskaf belangrike ekonomiese en finansiële statistieke wat 'n oorsig van die ekonomiese situasie in Suid-Afrika bied. ✓✓

(Aanvaar enige ander korrekte relevante antwoord)

(Maks.26)

ADDISIONELE DEEL

Die Suid-Afrikaanse Reserwebank (SARB) was oor die algemeen suksesvol om inflasie binne sy teikenband van 3-6% te hou sedert die aanvaarding van die inflasieteikenraamwerk in 2012 omdat:

- Die SARB het die meeste van die tyd daarin geslaag om inflasie binne die teikenband te handhaaf, met slegs kort en geringe uitsonderings. ✓✓
- Oor die afgelope vyf jaar was die gemiddelde inflasiekoers sowat 4,5%, wat reg in die middel van die teikenband is. ✓✓
- Hierdie sukses kan toegeskryf word aan die SARB se deursigtige kommunikasie en goed beoordeelde beleidsmaatreëls. ✓✓
- Die raamwerk het ook die SARB se aanspreeklikheid en deursigtigheid verbeter, wat dit makliker maak vir die publiek om sy monetêrebeleidsbesluite te verstaan en te vertrou. ✓✓
- Verwagtinge is geanker binne die inflasieteikenreeks, besighede verhoog nie meer pryse sodra die wisselkoers verswak nie. ✓✓
- Inflasieteikening was egter nie heeltemal suksesvol nie omdat:
- daar was 'n paar tydperke van afwyking, soos in 2007/08 toe inflasie tot dubbelsyfers gestyg het. ✓✓
- Sommige inflasionêre druk is van buite die ekonomie, soos die oorlog tussen Oekraïne en Rusland wat oliepryse beïnvloed het. ✓✓
- Die verswakkende rand verhoog pryse vir sleutelinsette wat lei tot kostestoot-inflasie. ✓✓
- Suid-Afrika se jaarlikse inflasiekoers was 7,2% in Desember van 2022, af van 7,4% in die vorige maand, soos verwag, maar steeds bo die boonste perk van die Suid-Afrikaanse Reserwebank se teiken van 3-6%. ✓✓

(Aanvaar enige ander relevante korrekte antwoorde)

(Maks.10)

(Ken 'n maksimum van 2 punte toe vir blote lys van feite)

SLOT

Suid-Afrika staar verskeie inflasionêre risiko's in die gesig met belangrike faktore wat hoër energiekoste, verbruikerspryse, makro-ekonomiese wisselvalligheid, hoë geopolitieke spanning en ekonomiese onsekerhede insluit. Hierdie faktore dra by tot 'n versigtige ekonomiese vooruitsig, met verbruikers wat noodsaaklike besteding prioritiseer.

(Aanvaar ander relevante slot)

(Maks.2)

[40]

TOTAAL AFDELING C: 40
GROOTTOTAAL: 150